



**Pesticide  
Action  
Network**  
Netherlands

**Utrecht, 15 Juni 2020**

**Betreft: Uw bestrijdingsmiddelen beleid.**

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

[ministerInv@minInv.nl](mailto:ministerInv@minInv.nl)

Geachte Mevrouw de Minister, de ineenstorting van ecosystemen en van de biodiversiteit in Nederlandse agrarische gebieden is al lang aan de gang zoals kan worden geïllustreerd aan de achteruitgang van vogels, zoogdieren, vlinders en amfibieën<sup>1</sup>, en heeft de laatste jaren grote publieke aandacht gekregen nu ook bijenpopulaties en insecten sterven<sup>2</sup>. Voor het milieu is er geen enkele twijfel dat bestrijdingsmiddelen de nr. 1 oorzaak zijn van de ineenstorting van ecosystemen en biodiversiteit<sup>3, 4, 5</sup>, chemische stoffen die onderdeel uitmaken van natuurvijandige agrarische intensieve teelten. Ondanks alle toelatingsprocedures en beleidsreguleringen worden bestrijdingsmiddelen zowel in de natuur, ons voedsel als in ons lichaam gevonden.

Uit nationale en internationale onderzoeken blijkt dat de impact van bestrijdingsmiddelen op de natuur, op het bodemleven en insecten groter is dan tot op heden gedacht<sup>6</sup>. De acute effecten van een actieve stof worden op een heel beperkt aantal en soorten levende organismen door de producent onderzocht. Onderzoek naar de chronische effecten op het bodemleven en insecten en combinaties van bestrijdingsmiddelen en de metabieten op het bodemleven en insecten worden niet of nauwelijks onderzocht.

Voor de menselijke gezondheid is de schade veel moeilijker vast te stellen. Daar komt de industrie mooi mee weg. De enorme stijging (prevalentie) van borst- en prostaatkanker<sup>7</sup> wijst duidelijk op het voorkomen van ongewenste hormonen in ons milieu en op hormoonverstoring (o.m. door pesticiden). De vele epidemiologische studies in de wereld die het gebruik van pesticiden in verband brengen met menselijke ziektes zoals Parkinson<sup>8, 9</sup> of met verstoring van de werking van

<sup>1</sup> <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=25857>

<sup>2</sup> Gretchen Vogel (May 11, 2017), Where have all the insects gone?, Science 356 (6338), 576-579.

<sup>3</sup> Francisco Sánchez-Bayo, Kris A.G. Wyckhuys, Worldwide decline of the entomofauna: A review of its drivers, Biological Conservation 232 (2019) 8–27

<sup>4</sup> Hallmann CA, Sorg M, Jongejans E, Siepel H, Hofland N, Schwan H, et al. (2017) More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. PLoS ONE 12 (10): e0185809. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0185809>

<sup>5</sup> Flavia Geiger, Jan Bengtsson, Frank Berendse, Wolfgang W. Weisser, Mark Emmerson, Manuel B. Morales, Piotr Ceryngier, Jaan Liira, Teja Tschirntke, Camilla Winqvist, Sonke Eggers, Riccardo Bommarco, Tomas Pařrt, Vincent Bretagnolle, Manuel Plantegenest, Lars W. Clement, Christopher Dennis, Catherine Palmer, Juan J. Onate, Irene Guerrero, Violetta Hawro, Tsipe Aavik, Carsten Thies, Andreas Flohre, Sebastian Hańke, Christina Fischer, Paul W. Goedhart, Pablo Inchausti, Persistent negative effects of pesticides on biodiversity and biological control potential on European farmland, Basic and Applied Ecology 11 (2010) 97–105

<sup>6</sup> Liess, Carsten and von der Ohe (2005). Analyzing effects of pesticides on invertebrate communities in streams. Environmental Toxicity and Chemistry, Vol. 24, No. 4. pp. 954-965.

<sup>7</sup> [www.kwfkankerbestrijding.nl](http://www.kwfkankerbestrijding.nl)

<sup>8</sup> Hussien Ahmed, Abdelrahman Ibrahim Abushouk, Mohamed Gabr, Ahmed Negida, Mohamed M Abdel-Daim, Parkinson's Disease and Pesticides: A Meta-Analysis of Disease Connection and Genetic Alterations, Biomed Pharmacother 2017 Jun; 90: 638-649

<sup>9</sup> Marianne van der Mark, Maartje Brouwer, Hans Kromhout, Peter Nijssen, Anke Huss, and Roel Vermeulen,

**Pesticide Action Network Netherlands**

**Korte Elisabethstraat 6, 3511 JG Utrecht – [pan.netherlands@gmail.com](mailto:pan.netherlands@gmail.com)**

de schildklier<sup>10</sup> wijzen duidelijk op de gevaren van blootstelling. Met de bestaande toelatingsdossiers op basis van (zeer beperkte<sup>11</sup>) veiligheidstesten -uitgevoerd nota bene door de industrie zelf<sup>12</sup> en richtsnoeren bedacht door de industrie<sup>13</sup>- kan de overheid onmogelijk bewijzen dat de synthetische middelen onschadelijk zijn en wordt de mens uiteindelijk toch als proefkonijn gebruikt. Bij de veiligheidstesten worden de dosis-tijdafhankelijke relaties van een stof NIET onderzocht. Onderzoek<sup>14</sup> toont aan dat het principe van “de dosis maakt het gif” voor vele chemische stoffen niet opgaat, maar de dosis-tijdwerking relaties van wezenlijk belang zijn voor de inschatting van mogelijke chronische effecten op organismen. Voor stoffen met een dosis-tijdwerking relatie, zonder een drempelwaarde en die onomkeerbare interacties met lichaamsbestanddelen aangaan en waarvan de schadelijke werking accumuleert, zijn geen veilige dosis te berekenen<sup>15</sup>.

Dit is strijdig met het voorzorgbeginsel.

Gezien de grote (en moeilijk kwantificeerbare) schade toegebracht aan menselijke gezondheid en milieu door het gebruik van bestrijdingsmiddelen, mag men zich overigens afvragen of er bij de agrarische productie wel sprake is van een economisch zinvol systeem als de kosten voor de samenleving de baten van het gebruik overtreffen<sup>16</sup>.

Het huidige beleid bevindt zich bovendien ook vanuit landbouwkundig oogpunt op een doodlopende weg. Kruiden en plagen worden in toenemende mate resistent tegen bestrijdingsmiddelen, waardoor steeds meer en steeds meer verschillende bestrijdingsmiddelen nodig zijn. Dit is de chemische tredmolen<sup>17</sup>, een doodlopende weg. Een EFSA publicatie uit 2015<sup>18</sup> laat bijv. zien dat in Nederlandse uien gemiddeld 41.75 verschillende chemische stoffen (38 verschillende formuleringen) worden gebruikt. In één seizoen! En in aardappelen 36,3. En dit worden er voortdurend meer in een race met alleen maar verliezers. Bestrijdingsmiddelen verspreiden zich door de lucht en worden op locaties gevonden waar ze niet toegepast worden<sup>19</sup>,  
20

---

Is Pesticide Use Related to Parkinson Disease? Some Clues to Heterogeneity in Study Results, *Environmental Health Perspectives*, volume 120 | number 3 | March 2012

<sup>10</sup> Mar Requena, Antonia López-Villén, Antonio F. Hernández, Tesifón Parróna, Ángela Navarro, Raquel Alarcón, Environmental exposure to pesticides and risk of thyroid diseases, *Toxicology Letters* 315 (2019) 55–63

<sup>11</sup> De verplichte testen zijn zeer beperkt; onderzoek naar immunotoxiciteit, ontwikkelingstoxiciteit, neurotoxiciteit, hormoonverstoring is geen standaard verplichting bij de toelating. Het feit dat mens en milieu dagelijks aan tientallen bestrijdingsmiddelen tegelijk wordt blootgesteld, wordt al helemaal niet bekeken.

<sup>12</sup> Een historische misser van ongekende omvang door de industrie z'n eigen producten te laten testen; dit is vragen om manipulatie en fraude

<sup>13</sup> [Writing IOR](#)

<sup>14</sup> Sanchez-Bayo. F. (2009) From simple toxicological model to prediction of toxic effects in time. *Ecotoxicology. Apri*; 18(3): 343-54. doi: 10.1007/s10646-008-0290-1. Epub 2008 Dec17.

<sup>15</sup> Samel-Mantingh M., H. Tennekes, J. Buijs. Norms for pesticides in water and agricultural products; a critical review. *RAdvFoodSci*: 2008: 1(1): 63-74 (ISSN: 2601-54129)

<sup>16</sup> Alleen al de kosten van gezondheidsschade door hormoonverstorende stoffen wordt voor Europa op 163 Miljard Euro per jaar geschat, zie: L. Trasande, R. T. Zoeller, U. Hass, A. Kortenkamp, P. Grandjean, J. P. Myers, J. DiGangi, P. M. Hunt, R. Rudel, S. Sathyanarayana, M. Bellanger, R. Hauser, J. Legler, N. E. Skakkebaek and J. J. Heindel, Burden of disease and costs of exposure to endocrine disrupting chemicals in the European Union: an updated analysis, *Andrology*, 2016, 4, 565–572

<sup>17</sup> <http://www.panna.org/gmos-pesticides-profit/pesticide-treadmill>

<sup>18</sup> Garthwaite D, Sinclair CJ, Glass R, Pote A, Trevisan M, Sacchetti G, Spanoghe P, Ngoc KD, Fevery D, Machera K, Charistou A, Nikolopoulou D, Aarapaki N, Tskirakis A, Gerritsen-Ebben R, Spaan S, González FE, Stobiecki S, Śliwiński W, Stobiecki T and Hakaite P, 2015. Collection of Pesticide Application Data in View of Performing Environmental Risk Assessments for Pesticides. EFSA supporting publication 2015:EN-846, 246 pp.

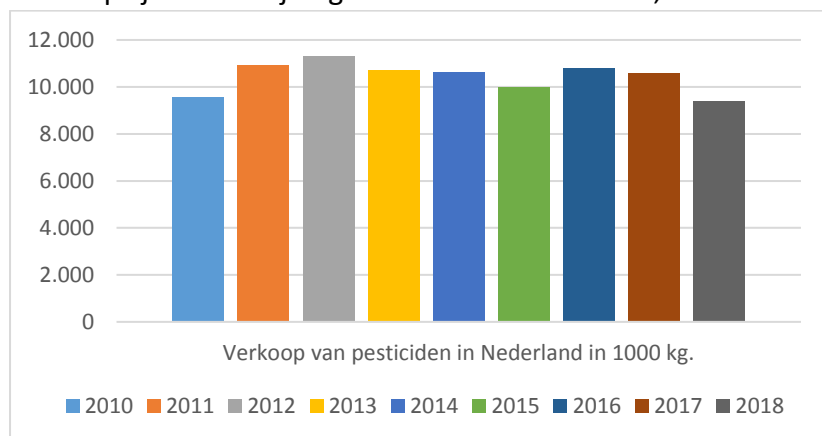
<sup>19</sup> Hofmann. F., Schlechtriemen, Dr. M. Kruse-Plaß, Dr. W. Wosniok. 2019. Biomonitoring der Pestizid-Belastung der Luft mittels Luftgüte-Rindenmonitoring und Multi-Analytik auf >500 Wirkstoffe inklusive Glyphosat 2014-2018. TIEM Integrierte Umweltüberwachung GbR, 49 pages (in German)

<sup>20</sup> <https://www.natuurmonumenten.nl/nieuws/bestrijdingsmiddelen-gevonden-de-natuur>

Het aantal stoffen toegelaten op de Europese markt blijft bovendien maar stijgen, van 427 in 2011 naar 484 in 2018<sup>21</sup>.

Het bedroeft ons daarom zeer dat tegen deze achtergrond in het Nederlandse bestrijdingsmiddelen beleid geen serieuze poging wordt gedaan het gebruik van bestrijdingsmiddelen terug te dringen. Het verbruik in Nederland bevindt zich al 25 jaar op hetzelfde hoge niveau van ongeveer 10 miljoen kilo per jaar, op Malta na het hoogste per hectare in Europa, en het is onbegrijpelijk dat u geen vermindering nastreeft.

Verkoopcijfers bestrijdingsmiddelen in Nederland, 2010 – 2018<sup>22</sup>.



Uw beleid “Gezonde groei, duurzame oogst” uit 2013 is nog geheel van neoliberale snit, met als kern een vrijwillige ‘verduurzaming’ en de afwezigheid van overheidsingrijpen. Een strategie die haar falen nu wel voldoende heeft aangetoond. Terecht stelt het PBL in haar evaluatie van 2019 dat de vrijwilligheid is verworpen tot vrijblijvendheid en dat de doelen van uw plan uit 2013 merendeels niet zijn gehaald<sup>23</sup>. Mede door ineffectief overheidsingrijpen, zoals ze schrijft. Het PBL pleit voor een stok achter deur en regelgeving. Wij kunnen het met deze conclusie niet meer dan eens zijn.

Ook hebt u het vorige jaar een visie op gewasbescherming uitgebracht voor het 2030. Hoewel daar lovenswaardige tekst in voorkomt, met name over nul emissie, mist de vertaling in concrete verandering. Het lijkt er bovendien op dat u het huidige industriële agro-systeem wilt handhaven (genetische manipulatie; voldoende gewasbeschermingsmiddelen) en verder technologisch wilt uitbouwen. Dit zou een grote fout zijn. En biologische landbouw is blijkbaar helemaal geen issue voor u.

Het is opmerkelijk dat het goede nieuws nu uit Europa komt. Met de “Green Deal’ en onderliggende voorstellen als “Farm to Fork” wordt gebruiksreductie van bestrijdingsmiddelen voorgesteld en een substantiële overschakeling naar biologische landbouw. De Europese Commissie verdient alle steun!

<sup>21</sup> <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/822ccd0f-9a95-11ea-9d2d-01aa75ed71a1/language-en>

<sup>22</sup> <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83566NED>

<sup>23</sup> “de tussendoelen voor geïntegreerde gewasbescherming, waterkwaliteit, biodiversiteit en arbeidsveiligheid zijn niet gehaald”

Wij hebben de volgende vragen aan u:

1. Gaat u de 50% bestrijdingsmiddelen gebruiksreductie van het plan "Farm to Fork" steunen? Zo nee, waarom niet, en zo ja, hoe zal dat in Nederland wettelijk worden vastgelegd?
2. Bent u bereid te pleiten voor een volledige uitfasering van bestrijdingsmiddelen op termijn?
3. Gaat u de 50% bestrijdingsmiddelen gebruiksreductie van schadelijke stoffen<sup>24</sup> in het plan "Farm to Fork" steunen? Zo nee, waarom niet, en zo ja, hoe en wanneer zal dat in Nederland wettelijk worden vastgelegd?
4. En bent u bereid deze schadelijke stoffen geheel uit te faseren?
5. Gaat u akkoord met de overschakeling naar 25% van het Nederlandse areaal naar biologische landbouw? Zo nee, waarom niet, en zo ja, hoe gaat u dat realiseren?
6. Nu uit de PBL evaluatie blijkt dat u niet op koers zit met de geïntegreerde teelt, hoe gaat u concreet zorgen dat deze wel geïmplementeerd wordt in de Nederlandse sectoren? Wat vindt u van het plan per sector wettelijke minimumeisen in te voeren voor geïntegreerde teelt?
7. Bent u bereid de GLB-gelden volledig in te zetten voor de overschakeling naar duurzame landbouw? En geen betaling uit te voeren zonder tegenprestatie op het gebied van het milieu?
8. Bent u nog steeds van plan uw voornemen om te streven naar nul-emissie uit te voeren? Hoe gaat u dit vorm geven en wat is de tijdsplanning?
9. Bent u bereid ook te streven naar nul residuen in voedsel<sup>25</sup>? En kan een nul-emissie samengaan met het behoud van bestrijdingsmiddelen?
10. Hoe wilt u de biodiversiteit in agrarische gebieden stimuleren? Wat vindt u van verplichte kruiden- en bloemenstroken op elk perceel?
11. Denk u dat een herstel van de biodiversiteit in agrarische gebieden samen kan gaan met het behoud van bestrijdingsmiddelen?

Wij denken dat uw beleid 180 graden gedraaid moet worden om de Nederlandse burgers en het milieu niet langer in de kou te laten staan. Wij willen u daar graag bij helpen.

Wij zien uit naar uw reactie,



M. Mantingh  
Voorzitter Stichting Pan Nederland

---

<sup>24</sup> These are plant protection products containing active substances that meet the cut-off criteria as set out in points 3.6.2. to 3.6.5 and 3.8.2 of Annex II to Regulation (EC) No 1107/2009 or are identified as candidates for substitution in accordance with the criteria in point 4 of that Annex.

<sup>25</sup> het percentage voedsel zonder residuen daalt en bedraagt momenteel ongeveer 50% van alle groente en fruit producten in Europa